

Szerkesztőségi iroda: Főutca 186. sz.
Ide intézendő minden a lap szellemi részé-
re vonatkozó közlemény.

Hirdetések elfogadtak a kiadó hiva-
lban Nagy Ferencz könyvkereskedé-
sében Gyulán.

Hirdetések díja: Egy négy hasábos Gar-
mondsor 5 kr. — Bélyegdíj 30 kr.

Előfizetési feltételek:

Egész évre 4 frt.
Fél évre 2 frt.
Negyed évre 1 frt.

Az előfizetések bérmentesített levelekben
a lap kiadó hivatalához intézendők.

Hirdetvények ugyancsak a kiadó hivatal-
ban fogadtatnak el.

BÉKES

Politikai, közgazdászati és ismeretterjesztő hetilap.

Megjelenik hetenként egyszer, minden szombaton.

Gyula november 10-én 1869.

II.

(F. K.) Megyénk társadalmi helyzetét constatalva, annak egyik legfőbb vagy talán kizárólagos okául a politikát jeleztük, de ezen politika alatt, nem a politikai vélemény független szabad nyilvánulását, hanem azon politikával saturált állapotot akarjuk érteni, mely a társadalom minden rétegébe, sőt a családi szentélybe is az idegenkedés, sőt — bátran állíthatjuk — a vizálgódás magvát képes elhinteni, — azon állapotot, melyről bár örömet szeretjük hinni, hogy az előbbi cikkünkben jelzett, s a kor szelleme által tevékenységre keltett erők pezsgése, — de mert irányuk tévesztett, tevékenységi körük megjelölve nincs, üdv és áldás helyett, nem ritkán kárhozatos eredményre vezetnek, — hasonlóul azon folyamhoz, mely őskori állapotában hagyva, rakoncátlanul hágja meg medrének partjait, s rombolva söpri el, mit utjában talál, — s csak pusztulás nyomait hagyják hátra ugyanazon hullámok, melyeknek ha a víz-építész irányát megszabja s rakoncátlanok kitérésének gátat emel: áldást hozó törekvések, s műszaki nagy célok üdvös eszközeül használhatják. —

Valjon, ha ezen munkára keltett erők tevékenységének iránya szabályoztatnék, s a felvert hullámokból, melyek áradatukkal nem ritkán a társadalomban oly szükséges egyetértés élő fájának életgyökerét kiáztatással fenyegetik, — egy kis éltető nedvességet a népnevelés szent ügye nálunk valóban igen satnya plántájának izmosítására is fordítanánk, talán nem kellene hatóságai polízia hiányában a megye székvárosában, éjjel úgy, mint nappal előforduló utcaiz rakoncátlanok ellen annyit panaszkodnunk.

De mily sok az, mik felett panaszainkat elmondani hivatva vagyunk, s melyek feletti eszme-cserék megjelölnék az irányt, melybe hézagosságunk kitöltését eszközölni közös feladatunk, s e magasztos feladat az, melynek szempontjából üdvözlőnk kell a „Békest“ nem csak mint ébredésünk, s szellemi mozgalmunk e megyében első bizonyítványát, de üdvözlőnk kell, mint olyan organumot melynek lapjai helyt adnak politikai pártszínezet nélkül mindazon eszme-cseréknek, melyek megyei érdekünk s közművelődésünk szempontjából annyira kívánatosak. Hiszen iskola intézményünk, közgazdászatiunk, igazságszolgáltatás, árvaügyi intézkedések, uti és községi políziánk és még számtalan, minden e megye polgárát oly közelről érdeklő kérdések elég anyagot szolgáltatnak, melyek feletti eszme-cserék, vagy a hiányok megjelölése, s javítása sorakozásra intenek bennünket.

Sorakozunk azért e czél körül, s csak így felelhet meg a „Békes“ azon valóban áldásos feladatának, hogy megyei érdekeinket képviselje, s így képezünk valódi és magasztosabb értelemben vett „demokrata kört“, mely rang, kor, párt különbség nélkül kebelébe fogadja mindazokat, kik minden mellék tekintetek nélkül egyedül polgári kötelességek sugallatára hallgatva, helyi közös érdekeink javítása s társadalmi hézagaink kitöltésének eszközlését tűzik feladatul, s demokratiánk így felel meg valódi értelmének, mely fájdalom igen sokszor „demonocrátiává“ fajul.

Vasárnapi levelek.

III.

Második levelemben említettem, hogy Békes vármegyének tanfelügyelő ur akkori nyilatkozata szerint három községe hajlandó népiskoláit községekké tenni. Azóta megtartatván a tanterületi iskola-tanács második ülése, ezen kistűlt, hogy tanfelügyelő ur még ama három községre nézve is hibásan értesült, s hogy Békes vármegyének ma még tényleg egyetlen-egy községi iskolája sincs. Van-e még egy ennyire a felekezethez tapadt vármegyéje hazánkban? Szinte érdekes lenne tudni. No de legyen; hisz a suly elvégre is az iskola nem felekezeti vagy községi minőségén, hanem annak haladási képességén, annak ható erején van, ha tehát a felekezetek iskoláik haladási képességét önmaguk is előidéznek, előidéznek ép azon mérvben a mint azt a községeiktől várjuk: úgy a községi iskolát, mint már ekkor a felekezetnek csak egyenértékűt, bizony senki sem hajhászná. Akar-nak-e a felekezetek a községekkel ily nemes versenyre szállni? Levén édes mindnyáján, akár a községben, akár felekezetben ugyan azon hazának ugyan azon közjóra törekvő gyermekei, az egyén egységét tagadnám, — ha a felekezetekről a lehető legjobb akaratot felnem tenném, ámde itt a czélunk nem csupán kitűzése, hanem útjának megválasztása is igen nagy fontosságú. Hogy felekezeteink az eddig követett uton kel-
lő eredményre ezután sem juthatnak, arról második levelemben szóltam; hátra van megbeszél-
ni: mely uton versenyezhetnének a községi iskolákkal?

A népiskolai törvények 117. 4 és 57-ik §-ában készen áll a felelet.

Ha a felekezet, illetőleg az egyház azt akarja, hogy a tanítói hivatalt ne kegy vagy szé-
szély vesse oda arra nem-valóknak, hanem ügy-
szeretettel párosult belátás helyezzen abba érté-
kes férfiakat; ha azt akarja, hogy az ügyes, lel-
kiismeretes tanítót kötelessége körében se a pap-
nak, se az egyes szüléknek belekontárkodása ne
tévélyitse, — ellenben az ügyetlent vagy hanyag-
got az utba-, illetőleg rendre utasítás nyomban
kövesse; ha azt akarja, hogy a silány tanítónak
lehetlen legyen magát vizsgái szemfényvesztés
s különféle kegyvadászás, hanem egyedül ered-
ményes tanítás által hivatalában megtartania;
ha azt akarja, hogy a tanítónak oka legyen mag-
gát se egy, se több személy, hanem egyedül az

ügy szolgájának éreznie; ha azt akarja, hogy a
tanító működésének folytonos szemmel tartása
által az önmunkásságra, tantárgyainak elsajáti-
tására, tanmódjának folytonos javítására, a fe-
gyelem és rend helyes kezelésére szorítsassék;
ha azt akarja, hogy ugyanazon egyház iskolái-
ban a tanterv belterjüleg és összevágólag vites-
sék; ha azt akarja, hogy az iskola anyagi szük-
sései mindaddig égensék, míg azokat kellőleg
vagy legalább kitelhetőleg nem orvosolta; ha azt
akarja, hogy a tanügy iránti azon valódi érde-
keltség, mely a vele való öntudatos foglalkozás-
ból származik, évről évre nagyobb s elvégre ak-
kora kört képezzen, hogy az egyház minden
hasznavehető tagját magában foglalja: úgy vá-
lassza meg a 117. §-ban országosan jónak talált
iskolai széket, még pedig a 121. §-ban körülírt
hatáskörrel. Erre a presbiteriumok persze azt
mondják, hogy az egyház színe-java ugy is ke-
belőkben van, ugy is hozzászól a tanügyhöz.
Igaz, leszámítva a leszámítandókat, benne van;
ám de más a hozzászólás, más az intézkedés,
Első esetben az áldozatot vagy czélszerű új-
tást sürgető értelmiséget, az értetlenek egysze-
rűen leszavazzák — az elnöki önkénykedésről,
a végrehajtás bizonytalanságáról nem is szól-
ván, — míg a második esetben minden nyí-
göző befolyástól szabadon cselekszik.

Az iskolai szék teendőit meghatározó 121. §-
ból következik ugyan a 4. §. elfogadottsága is
mind e mellett ezen §-ról, mely az iskola ren-
des látogatását követeli. Fontosságánál fogva
nem árt külön is megemlékezni. Tudjuk, hogy
még idáig akkor adta be a szülő gyermeket
iskolába, s belőle akkor fogta ki, a midőn épen
neki tetszett, úgy, hogy a felvétel a tanév kez-
detétől a tanév végéig folyamatban volt; tud-
juk azt is hogy a gyermek akkor mulasztott
a midőn szüleinek, vagy akár önmagának tes-
zett. A rendtelenség ezen határtalanságának
után az lett eredménye, hogy azon tanító alatt,
a ki a későn feljötteket vagy a szörványosan
sokat mulasztókat is figyelembe vette, a tantár-
gyakban való vissza-visszatérés a legrendesebb
tanulók haladását is lehetlenné tette, azon ta-
nító alatt pedig, a ki a rendtelennel nem
törődve munkáját megszakítás nélkül tovább
fűzte, a rendtelenek, tehát az iskola nagyobb
része, maradtak majd nem egészen oktatás nél-
kül. Innen van, hogy a legnépesebb népiskola
közvizsgáján is csak igen kevesen felelnek.
Ekként grúnyolni ki saját megmérhetlen kárunk-
ra a tanügyet mostig még lehetséges volt ré-
szint azért, mert sem a felekezeten belül, sem
ezen kívül senki sem bolygatta a dolgot, s mert
az ismeretek iránti követelés oly csekély volt,
hogy ennek úgy a hogy még a nagy hanyag-
ság mellett is meglehetett felelni. Azonban a
XXXVIII. t. cz. felügyeletet is állított fölénk,
meg a tárgyakat is megszabta és megszapori-
totta; megszaporitotta pedig nem csak szám
szerint, hanem tartalmilag is úgy, hogy a mos-
tani tantervnek keresztülvitele főleg a mi népes
és mégis csak egy tanerővel ellátott népiskolá-
inkban a legbuzgóbb és legügyesebb tanítónak
is csak azon esetben sikerülhet, ha a tanuló
mindjárt az iskola megnyitásától egész a viz-
gáig rendszeresen eljár. Ily rendesség létesítésére
magának a felekezetnek, illetőleg az egyháznak
nincs ereje, de van a világi hatóságnak; uta-
sítsa tehát iskolai székét, hogy az iskolába nem,

vagy nem rendesen járók névjegyzékét a helybeli világi hatóságnak havonként benyújtja, az orvoslást szorgalmazza. Nem hiszem, hogy neki a hatóság kezére nem járna; de ha nem járna, könnyű lenne őt a vármegye által kötelessége teljesítésére szoríttatni.

A mostani elemi népiskolai tanterv keresztülvitelére, főleg népiskolában egy tanerő nem elég. Ha találkozunk is előbb-utóbb oly kitűnő tanító, aki elfogadható eredményre vergődnek, azt a tulságos munka idő-nap előtt elnyútné. — Ha nincs a felekezetnek ereje még egy tanító beállítására, könnyítsen a meglévőnek terhén legalább az által, hogy a vallás tanítása alól mentse fel őt. A papság ugyanis azért — si fabula vera — borzadt el a községi iskolától, mert ez szerinte vallásbeli közönyösségre vezetne. Igen ám! csak hogy ezen közönyösség nem majd még ezután valamikor indul meg, hanem már réges régen uton van; ha tehát a közönyösség még nagyobb fokától fél a papság, nem tehet okosabbat, mintha a vallás tanítását — hivatása szerint — önmaga viszi. E részben a kath. papság mutat példát, miért ne mehetnének utánuk a protestánsok, azon protestánsok, kik a hitbuzgóság, a szabadelvűség, sőt a tudomány dolgában is maguknak követelik az elsőbbséget? a munka, melyet a papság az 57. § szellemében magára vállalna, aránytalanul kisebb lenne hasznosságánál. Ha igaz, hogy a papnak több hittani ismerete, mélyebb valóságosága van, mint a tanítónak: a pap okvetlenül eredményesebben működne mind a vallásbeli ismeretek, mind a vallásosság tekintetében a tanítónál; előkészíthetné hivatás templombeli tanítása sikeresebb halgatására; visszavezethetné egyházát azon régibb egyháziasságra, mely itt-ott ma már csak hírből él. Nem válnék ez a papnak is javára? — Ha igaz, hogy a valamire való tanító és a valamire való tanítvány között bizonyos szellemi kapocs fejlődik, melyet a későbbi évek hosszú sora sem rág el egészen: a pap alig találhat alkalmasabb eszközt hivatás befolyásának megalapítására azok iskolai oktatásánál. Vármegyénk is mutat hat példát arra, hogy a pap szavának súlytalansága miatt még egyházi dolgokban is nyegle kolompok követője lett az egyház.

Ha igaz, hogy a hivatal tekintélye hasznosságával egyenes arányban áll: nem szenved-

het kétséget, hogy a pap tekintélye iskolai hasznos foglalkozása által megkétszerezetnék. S mióta nem kell a papnak a tekintély? Nem hanyatlik-e szemlátomást a papi tekintély? — Ha igaz, hogy a pap rangban fölötte áll a tanítónak, hogy a munka mintegy megnevesedik az által, ha azzal a szokottnál magasabb rangú egyének is foglalkoznak: elkérülhetetlen, hogy a pap iskolai működése által a tanító tekintélye növekedjék. Csak nem sokalják még a tanító tekintélyét? Csak nem féltik tőle önmagukét? Csak elhiszik, hogy több tekintéllyel többre mehetni? — Ha igaz, hogy a munkaközösség sima utul szolgál az érzelmekek közösgéhez, a kölcsönös becsüléshez: a pap iskolai működése a pap fitymálását a tanító, a tanító, alattomos bujtogatását a pap ellen lassan megszűntetné. A tanító nyerne-e ezzel többet, kinek napja kelőben van, vagy a pap, kinek napja már rég delett? — Ha igaz, hogy a pap miveltebb, emberismerőbb, tapintatosabb, rendesebb a tanítónál; ha igaz, hogy a példák vonzanak: a pap iskolába járása által sok baromi fegyelem megszelídülne, sok rendtelenség megszűnnék, egy kis illem meghonosulna, az iskola a tanulók részére kedveltebb helyé lenne. Avagy a mai népiskolák nagyrésze mind ezen tekintetben egyebet is megenged kívánni valónál? Avagy a pap gyönyörködik abban, ha még tehetősebb hívei is a bárdolatlanság minden kigondolható szöglettességeivel érintkeznek vele? — Ha igaz, hogy sok tanító gyenge készséggel lép hivatalába, hogy a tanfolyam alatt önképzésre nincs elég pihentése; hogy a tanfolyam alatt megszokván az iskolán kívüli tétlenséget, tétlen marad a tanfolyamon kívül is; hogy az önfejlesztés hiányában a magával hozott kis képzettség is levedlik róla, hogy feje elvégre nem igen lesz egyéb, mint parányi tantárgyai összeaszott héjával kibélelt valóban szükséges lenne tanóráit kevesbiteni, az által neki az önmunkálkodásra alkalmat, ösztönt nyújtani. Avagy ezután is úgy üssük el a dolgot, hogy egy-egy tantárgyat 3—4 nyolczadrányi irott kérdés feleletbe nyomorítsunk össze?

Állítsa fel tehát minden egyház kebelében az iskolai széket, eszközölje világi hatósága által a rendes iskoláztatást, mentse fel a tanítót a vallás-tanítás alól, és — versenyezhet a köz-

ségi iskolával. Kis egyházban e három dolog egyike sem kerül pénzbe, tisztánt létesíthető; több iskolát fentartó nagy egyházban a harmadik kerülhet ugyan pénzbe, kerülhet egy kis időbe is, — no de ez az ő nagyobb anyagi erejével szemben csak ideiglenes akadály.

B-Csaba október 17-én 1869.)

(Folytatás.)

Volt egy másik ok, mely miatt a népnevelés ügyét az egyes felekezetek oly melegen ápolták saját kebelükben, s ebbeli jogukhoz végsőig ragaszkodtak; ragaszkodni kéntelenek voltak. — Maga a törvényhozás, maga a kormány, nem tudott a szabadelvűség a nagylelkűség azon magaslataira emelkedni, melyszerint az egyes felekezeteket egyenjogusítani, s a felekezeti hiteket, őszinte viszonyba összehozni, őket hazai polgárokká emancipálni akarta volna, — a miatt készek voltak ezek, minden egyéb polgári szabadságról lemondani, csak hogy egyházaik hívei maradhassanak. — Innét a feszült viszony, mely a különböző felekezetek között támadt, azok gyermekei egy közös iskolában nem tanulhattak, nehogy, mint magok hitték, az idegen vallásánok által megmetélyeztessenek, még mindig s egyedül a vallás uralkodó eszméje lebegvén szemök előtt. — A mai korban azonban a vallás, mint uralkodó eszme háttérbe kell hogy szoruljon, — maradjon, a vallás mindenkinéki saját szentélye, — teremőjét mindenki maga módja szerint háborítlanul imádja, de az értelem, a képesség, legyen közös, általános. — Azért is, ha valaki, mint kenyérkereső kézműves, mint gyermek nevelő családapa, mint közteteherviselő községi polgár, mint a köztügyekbe befolyást gyakorló megyei bizottmányi tag, mint országképviselőt választó, — ösmeretlen létére megkérdetnék, mi vagy? bizonyosan nem azt fogná mondani: én reformatus vagyok!

Figyelembe véve tehát a szabad korszellemet, mely világszerte, minden eddigi választalakon keresztül utat tört magának, s a mi édes hazánkba is szerencsésen eljutott; — üdvözölve az e szellem alapján az 1848-ki országgyűlésen létesített, vallási egyenjogúság elvét biztosító XX-ik törvény cikket, — egész őszinteséggel elösmérhetjük, hogy a népoktatási törvény, ma-

TÁRCZA.

A tornászati fontossága és tornászati teendők Békésmegyében.

Mojisovic Vilmostól.

(Folytatás.)

A tornászati történetének áttekintése.

Fentebbiekben futó pillantást vetvén, a tornászati németországi történetére, úgy fogjuk tapasztalni, miszerint az mindenütt határozott fejlődésben van. A tornáztatás a nyilvános intézetekben mindinkább általános lesz s rendes tornacsarnok építésére és képzett tornáztatók alkalmazására semmi költség se kíméltetik.

Különösen a porosz, szász és württembergi kormány volt az, mely a nevelési tornászati iskoláiba mindinkább behozá és terjeszté. A városok közül felemlítendő Berlin, Frankfurt, Lipcse, Stuttgart, München, Hannovera stb., melyek a nép testi nevelésének fontos ügyét lelkesen és erélyesen karolták fel s buzdító példával mentek elől.

A szász kormány 1863. Drezdában 50,000 tallérnyi (75 ezer ezüst frt) költséggel egy újabb tornáztató-képző intézetet építtetett; a württembergi pedig ugyanolyan Stuttgartban 1864-ben 110,000 frtért; 1864. Berlin városa maga, csupán csak egy tornacsarnokra 120,000 tallért (180 ezer ezüst frtot) költött, ugyanolyan Lipcse városa 35000 tallért (52,500 ezüst frt) létesítvén. — Paloták ezek, egy mívelt, nagyratörő nemzet méltó büszkeségei! a nép testi nevelésének szentelt díszes helyiségek.

A tornáztatásnak a nyilvános iskolákban törvényes szabályozására csakhamar körülményes és beható kormány-utasítások láttak napvilágot, helyes rendszabályok alkalmaztattak s az egyre

szaporodó tornászati társulatok által, a tornászati mindinkább általános leve.

Ezen tornászati társulatok gyors elterjedéséről fogalmat adhat a következő áttekintés, mely szerint 1860. Németországban volt 234 tornaegylet, 1861. 487, 1862. 961, 1863. 1701 170,000 taggal, 1865. 1908, 1868. 2353 tornaegylet 200,000 taggal.

Ily kedvező körülmények közt a társulati szellemnek nyilatkoznia s magáról életjelt adnia kellett, megtartott 1860. Coburgban a legelső nemzeti tornaünnepély. Ezt követé 1861. a berlini s 1863. pedig a lipcsei, hol már 20,000 tornász sereglett össze s hol a német nemzet — mint az olympi játékokon egykor a görög — színről színre láthatá hazája azon edzett és erőteljes munkás férfait, kikre nehéz napjaiban bátran számíthat s kik a háboru esélyeire, testök ereje és karjuk hatalma által, mindenkor döntő befolyást gyakorlandanak.*)

A németországi tornászati jelen állása, fejlettsége és általános elterjedése, egy — nemzetgazdasági szempontból felette fontos — kérdés sikeres megoldását helyezi kilátásba.

Ezen kérdés az egy éves hadi szolgálat behozatala.

Még oly országban is mint Poroszország, hol a viszonylagos népesség aránya***) Magyar hazánkéhoz képest igen kedvező — érzékenyen tapasztaltatott, miszerint a nemzet legmunkaképesebb ifjúságának polgári teendőitől való huzamos elvona-

*) Az 1866. évi porosz-osztrák háboru eredményeit méltán „szász fák gyümölcsének“ nevezik, szász fák alatt értvén a tornaeszközöket, melyeken a porosz ifjúság testi erejét, ügyességét és harcalképességét nyeré, mely jeles tulajdonait, ezen hadjáratban, oly kitűnő eredménnyel tudá érvényre emelni.

**) A viszonylagos népesség a déli német államokban 4609, Észak-német szövetségben 3748, Poroszországban 3689, Magyarországon 2534.

tása, kiszámíthatlan veszteséggel jár, és helytelen nemzetgazdasági intézkedés.

Ennek folytán az egy éves szolgálati rendszer eszméje, befolyásos körökben is egyre népszerűbbé válik, sőt azt, az országgyűlésre választandó követek is, politikai hitvallásuk tanai közé vették föl.

Folyó évi június havában folytak a szászországi követválasztási mozgalmak s a két németországi nagy párt küzdelemre kelt. Az ugynevezett német-szász és nemzeti szabadelvű párt küzdött Lipcsének három választó kerületében is s itt mindenütt az utóbbi t. i. a német egység pártja győzött. Midőn dr. Panitz — a lipcsei Hotel Pologne disztermében, a nagy számu közönség élénk tetszés-nyilvánításai közt, — politikai hitvallását tette le — mint szem- és fültanu — a legkellemesebben valék érintve, a benne kifejtett szabadelvű eszmék és korszerű törekvések által. Mellözve a program azon részét, mely politika, vallás és közoktatásra vonatkozott s a legnagyobb érdekű volt — itt csak tárgyunkra a hadi szolgálatra, vonatkozó abbéli határozott meggyőződésének kifejezését tartom szükségesnek felemlíteni, miszerint tekintettel a német nemzet testnevelési és harcalképzési rendszerére, elérkezettnek tartja az időt, az egy éves hadi szolgálat behozatalára, melyre egyéni, társadalmi, közgazdasági és állami szempontból, igen nagy súlyt fektet s ezért az országgyűlésen annak mielőbbi életbeléptetését sürgetendi.

Az egy éves hadi szolgálati rendszer kérdése tehát felszínre került s csak idő kérdése, hogy az Németországban — a kor kívánalmaihoz képest és az ország kiszámíthatlan előnyére megoldva legyen!

Ezen megoidás — nézetem szerint — a németországi tornászati történetében az aranylapot fogja képezni!

Folytatása következik.

ga idejében keletkezett, s mi ezt örömmel fogadjuk. Nevezetes, hogy a politikai kérdésekben jelen időben kifejlett két párt, ez egy kérdésben nem tartja szigorúan a fegyelmet; — egyik helyen ugyanis a balpárti tekintélyek, másikon a jobb pártiak, nem rokonszenveznek a közoktatási törvénnyel. — Nem lehet ezt másként megmagyarázni, mint, ha ezt tesszük fel, hogy ezek, vagy alkotmányos törvényeink fenmaradásában nem biznak, melyek jogainkat biztosítják, vagy a korszellem súlyos kezétől tartanak.

Mi ezen fiók pártok egyikéhez sem csatlakozunk, mert az első okot illetőleg, úgy vagyunk meggyőződve, hogy sorsunk saját kezünkben van letéve, a mi jó akarunk, együtt tartásunktól függ, mostani kedvező helyzetünk megőrzése, belső életünk további fejlesztése; — a kik pedig a korszellemétől félnek, azok ne a fontos ügyet, hanem csak magok személyét félték, mert a korszellem, az ügyet magát csak kedvezőleg fejleszteni, őket azonban menthetlenül eltemetni fogja. — Biztatásul szolgál reánk nézve az a sajtóságos körülmény is, hogy mi ez egyszer, a hires egri szőlőbéli képviselő urral is, egy hajóban evezünk, habár azon kis különbséggel, hogy míg ő, az evező lapátot, némely esetben pásztori botnak is szokta használni, mellyel a juhocskákat ide oda terelgeti, addig mi azzal szép lassacsán, csak sajkánkat tovább hajtani igyekezünk.

Érdekes kérdés az, mint fog a közoktatási törvény gyakorlatilag végrehajthatni? — Europa mivel államaiból kerül e plánta hazánkba, hol már régibb időtől fogva diszlik. Hogy az, a mi termékeny földünkben megfogamzhatik, kivált, ha jó időjárás kedvez neki, az kétséget nem szenved; — azonban elültetése, ápolása sok fáradságot igényel, és sok időbe kerül, míg erőhöz jut, koronát képez, virágzik és gyümölcsöt terem. Ha öltözékhez hasonlítjuk, akkor azt mondhatjuk reá, hogy szép szabású, divatos alaku, csak, hogy még most kissé bő; — no de majd belé nővünk; — Azonban minthogy ő nem öltözik, hanem törvény, kívánatos lenne, hogy annak egész terjedelmében hasznát vehessük, vagy is, hogy annak minden betűjét teljesíthessük; mert mint törvény, kétféle természetű: jótékony, és kötelező. — Ha jótékonyának egész terjedelmét igénybe nem vesszük, legfeljebb magunknak; ártunk ha azonban kötelező erejét a kormány végre nem hajtáná, azzal a törvény tekintélyének ártana, és ha a törvény igéje testté nem válik, akkor az írott malaszt-nak marad. — De hát lehetne-e a törvényt kivált most egyelőre, egész terjedelmében végrehajthatni? Lássuk csak mit mond;

Minden gyermek köteles élte 6-ik évétől, 12, illetőleg 15 éves koráig iskolába járni. Ez, polgárosult városokban, hol gazdag urak, kereskedők, kézművesek, még pedig tömörülten, együtt laknak, nagyobb nehézség nélkül kivihető; — ott a gyenge gyermeknek tanuláson kívül alig van más foglalkozása; a 6 éves gyermek pedig, olyan a milyen ruháskában csak elballag jó utban, a közellévő iskolába. De már csak minálunk, hol a szegényebb vagy csak közép sorsú földművesek gyermekei, kénytelenekből, pesztráknak, háziőröknek, liba és tanyai marha pásztoroknak, tavaszi, őszi szántásoknál lóhajtóknak alkalmaztatnak; — ismét szegényebbekké, nem csak itt, de nagyobb városokban is, szolgálmi kénytelenek, hogy élhessenek; továbbá, hol mint minálunk, 30,000 ember, 800 holdnyi területű községben, nagyrésze pedig szét-szórta tanyákon szőlőkben lakik, hol a gyermek, távollevő iskolába, rossz ruhában, bokáig érő sárban kénytelen járni, ott nagyon bajos követelni, hogy minden gyermek iskolába járjon, s a mely gyermek beiratott, ha elmarad, annak szülője első ízben 1 ft aztán 2 ft 4 ft büntetessék. — Mily fáradság, mennyi izetlenség néz azokra, kik a mulasztásokat nyilván tartják, s a törvényes büntetéseket behajtják.

A törvény mondja továbbá, hogy egy iskolába 80 gyermeknél több nem járhat. Igaz, elég 80 gyermek egy tanító keze alá, — de melyik egyház, vagy csak község rendelkezik annyira anyagi erővel, hogy minden 80 gyermekre egy iskolát lenne képes állítani? Csabán eddig a különböző felekezeteknek összesen 21 iskolája van, abban 2630 gyermek tanul, — ez iskolák fentartása évenként 14,500 ftba kerül. Van pe-

dig 6—12 éves tanköteles gyermek, a legutóbbi népszámlálás szerint 3939; — ha tehát minden 100 gyermekre egy külön iskolát állítunk, kell még a meglevőkön kívül 19 iskolát állítani, azt a törvényben előírt taneszközökkel felszerelni, s abba nem tudni honan véve, — ugyanannyi képzett tanítót helyezni, — és ha minden iskola tanító fizetését, egyre-másra csak 500 ftba számítjuk, ez már, 40 iskolát véve, magában 20,000 ft évi költségbe kerül, nem számítva ide a tanítók szállását, a tantermek, s azok felszerelési költséget, nem számítva ezen felül a polgári iskolák fentartási költségét, mire, mint 5000 lelken felül számláló község, törvény által kötelezve vagyunk.

Az országgyűlésről.

Az alsóház november 3-iki ülésében a botbüntetés és vérdíj mint castszeri egyenlőtlenségnek kifejezése, továbbá a bilincsek mint büntetésnek eltörlése proclamáltatott. — A november 8-iki ülés a pénzváltás és bankügynök volt szentelve, Lónyai pénzügyminiszter egy órártartó beszédben előadta, mely lépéseket tett a kormány a bankkérdésben s miket tart ő a jelenlegi pénzváltás okainak. Végül pedig határozati javaslatát ajánlotta elfogadásra, melyben egy szakbizottság kiküldését ajánlja, mely vélemény adna a mostani pénzváltás okairól s egy felállítandó jegybankról. E javaslatához többet szoltak, úgy hogy a tárgyalások még a következő napi (okt. 9-iki) ülésben is folytak s azzal végződtek, hogy a javaslat nagy szótöbbséggel elfogadtatott. Okt. 8-án még Tóth Kálmán bajai képviselő adott be törvényjavaslatot a hirlapbélyeg megszüntetéséről, melyet a ház egyhangu helyesléssel fogadott.

A dalmátiai fölkelés.

A fölkelés színhelyéről több rendbeli új hír érkezett. A csatatér déli részén működő 3 dandár operációja a várt eredményeket vitte ki. A Cattaro és Buduából kiinduló hadcsapatok f. hó 5-én Pobori előtt találkoztak és pontosultak össze s a helyiséget azonnal lövetni kezdték. A felkelők makacs ellentállást fejtettek ki, míg végre is a helység bevételetét s a felkelők szétzórattak. Mindkét község, melyek Stanjevics erőd bevételeiben részt vettek, hamuvá égettetett. A felkelők szétveretése után a közeli Stanjevics erődöt légből röpitették. A zuppai kerület, három község kivételével, megadta magát. E három község: Pobori, Markovics és Braics. Pobori a lángok martaléka lett, a két utóbbi ellen pedig egy erős dandár indult expedícióra, melyek meghódítása után a felkelés színhelyének déli hasonfelén a fegyveres ellenállás véget ér, mert Buduától egész a cattarói öböl északi partvidékeig egy fölkelő csapat sem alhat meg többé a hadsereg előtt.

Ezek szerint Bocca déli vidékein a fölkelés legyőzöttnek tekinthető. A sor most az északi hegyvidékeken fekvő kerületekre kerül, melyek vidékein vannak leginkább összpontosítva a felkelő csapatok, s a felkelést szervező bizottság is itt tartózkodik. A dragalyi erőd, mely a felkelők által cernirozva van — szintén e vidék északi részében fekszik; ennek sorsáról azonban hetek óta nem hallani semmit. Ebben a helyőség nagy részét 37 magyar fiu képezi, kik bátran viselik magukat a felkelőkkel szemben, élelmi szerekkel azonban nem igen bővelkedhetnek, mivel okt. utolsó napjaiban kirohantást kellett intézniök élelmi szerek beszerzése végett.

Helyreigazítás. Lapunk ez előtti számában közölt csabai levél 9-ik sorában „szegény“ helyett „szerény“ olvasandó.

Ujdonságok.

— **Ő felsége** konstantinápolyi időzése felől még mindig érkeznek apró részletek. Mult hó 30-án d. e. a béikosi nagy csapatszemlén volt jelen. A csapatok elvonulása után nagy ebéd volt a hunkiar-iskelessi palotában. A Bosphorus, az azon horgonyzó hajókkal együtt, fényesen ki volt világítva. — **Király ő felsége** e hó 4-

én reggel a Pyraeusba (Athene görög főváros kikötője) érkezett, hol a görög király üdvözölte; az athenei királyi palotában pedig a görög királyné várta. Ugyan e napon a főváros nevezetességeit szemlélvén meg, a lakosság által mindenütt élénk részvétellel üdvözöltetett. Másnap, nov. 5-én éjjel fél 11 órakor Jaffába, innen pedig 7-én Jeruzsálem felé utazott el.

— **A szarvasi főiskolánál** virágzó rajztanoda, a bécsi cs. k. osztrák műipar muzeumtól egy-néhány igen csinos szobrot és architekturai darabot gipszmásolatokban vásárolt, melyek művészi kivitel által minden műértő tetszését kivívták. E műtárgyak aránylag kevésbe kerültek: csak a szállítás drága.

— **Reményi Ede** Orosházát is meglátogatá, hol oct. 31-én hangversenyt adott. Innen Hold-Mező-Vásárhelyre utazott.

— **A Fiume** iránt fenforgó kérdés elintézése céljából megválasztott országos küldöttségek, tanácskozásiak fonalát f. é. december hó 1-ső napján Pesten újra felveszik.

— **Mult pénteken** délután Szegeden hirtelen erős és igazi nyári borulás következett, s a fekete fellegből hatalmas menyörgés és villám-lás kíséretében nagy zápor, majd jég hullott alá. A villám több helyen beütött, így egy vasuti őrházba is, hol egy munkást megsértett.

— **Viktor Emánuel** olasz király súlyos beteg lett s állapota mindinkább aggasztó fordulatot kezdett venni, úgy hogy-e hó 7-én már a haldoklók szentségével kívánta magát elláttni. Ujabbi hírek szerint azonban tetemes javulás mutatkozik állapotában.

— **Bernier párisi orvos** új villanyos készüléket talált fel, melynek segítségével Bachus hitveinek orráról az ármányos ismertető jelt eltávolítja s a vörös orrokat kifogástalan fehérségűekké változtatja.

Két 1 egy 1 helyett a postát zavarba hozza. Folyó évi aug. 17-én adatott fel Franciaországban Strasburgban egy levél és egy rajzcsomag ily világos czim alatt „Monsieur Monsieur Guillaume de M.... Ingenieur. — Hongrie.. Par Pesth. — Gyulla“ Bécsbe ugyan megérkezett mind a kettő aug. 19-én, de azután senogy se tudott rendeltetése helyére jutni, s miután Gyált (puszta Pestmegyében) Vecsést, Szolnokot beharangozta volna „Retour. — Il n'est pas ici“ felirással visszaküldetett Strasburgba. — Nem tudni, hogy esett, csak hogy a levél maga kétheti hányatás után, mégis elérkezett Gyulára, s czimzett azonnal irt Strasburgba az egy l-nek kitörlése végett; mi megtörténvén, a rajzcsomag hat hét mulva végre Gyulára ért. — Az ilyen dolgok az illető urak részéről nem valami nagy geográfiai jártasságra mutatnak, s csak postaintézetünk gyarlóságáról tanuskodnak.

Közgazdaszat.

Még egy nem kevésbé biztos módja az elkésett kukoricza megérlelésének.

(Vége.)

Az elkésett kukoricza megérlelésének általam gyakorlott minden mesterkedés nélküli egyszerű módja ez:

Naponta hajnaltól früstökig kezdetben szárvágással — később annak kérékbe kötése, kúpba rakása és behordásával, — früstöktől uszonáig kukoricza töréssel, — uszonától estig a csuhéjában letört kukoricának a tanya előtti gyepszertírei összehordatásával — éjjelig pedig hántással foglalkoztatam embereimet, kik részint szakmányba dolgozók, részint harmadosok voltak. A hántásnál az éretlen, de főzésre kifejlett szemű fehér és tökéletlen teljesen zöld kukoriczát, a szin tengeri garmadától elkülönített két külön helyre és mentül széjjelebb terítve hányattam a végből, hogy a kifejlett szemű, de éretlen kukoriczát, a nap s levegő behatása által elősegítve, minél rövidebb idő alatt érettségre hozhassam, az egészen zöld, s tökéletlen szemű pedig a megromlástól ez alatt is megóvjam: — ezen eljárást folytattam mindaddig, míg a törés befejezve, és a tengeriszár megdézsmálva és behordva nem lett, mi kedvező időjárás mellett rendszerint 8—10 napot vett igénybe, mikorra az éretlen, de főzésre kifejlett (címquantin) fajtu tengerin, — mely 9 év alatt (a 63. évet, mint általában terméketlen számítva) két ízben egész

kukorica termésének felét, egy ízben pedig 2/3-t tette — annyira megérett, hogy azt a megromlás veszélyének legkisebb félelme nélkül görémbe a szintengerim mellé helyezhetém, és nemcsak házi szükségre sikeresen használhatám, de a szin tengeri közé vegyítve, azon idők körülményeihez képest kifogástalan kereskedési cikk gyanánt azzal egy árban el is adhatám, mely amattól p. mérőnként 1 futnyi súly apadásban, és valamivel világosabb színében különbözött, — ezen felül alig maradt fenn 4% részeszt meg száradt, részint zöldségében elhervadt, de hibás voltánál fogva eltevésre átalján nem alkalmas selejtes kukorica, mely a rögtönösebb napi szükséglet fedezésére szinte czélszerűen volt használható.

Ezen eljárásunk — azon kívül hogy az, a mesterséges ujtástól idegenkedő gazda-közönség előtt rokonszenves szokásos mód szerint — de a különböző munkanemeknek bizonyos időközök között sorrend szerinti beosztásával — hajtatik végre, még azon körülmény is előnyére szolgál, hogy itt az esős idő a munka sikeres befejezésére csak annyiban van befolyással, hogy legfeljebb egy pár napi késleltetést idéz elő a végeredmény elérésében. Ha már most ezen eljárást R. barátom által ajánlottal egybe hasonlítjuk, azon meggyőződésre jutunk: hogy a levágott zöld száron háttalanul hagyott kukorica megérlelése minden esetben több időt szükséges mint a mennyit a szokásos mód szerint meghántott, a nap s levegő behatása által száradásában elősegített tengeri megérlelése igényel, — de ezen egybe hasonlítás — az elkésett kukorica megérlelésének két féle módját állítván elébünk minden kétséget kizárólag azt is constálja, hogy R. barátom javallata szerinti eljárás nem az egyedüli út és mód, mely által az érésben elmaradt kukorica megérlelése foganatosítható.

Végre R. barátom javallatba hozott eljárása előnyét felhozott érvére volna még egy pár

igénytelen megjegyzésem. Azt állítja ugyan is: „hogy a zöldjében levágott, s általa ajánlott inód szerint kezelt kukoricaszár, sokkal több, és jobb takarmányt ad.“ És ez így is van, de csak addig, míg száradásra kedvező időjárás szolgál; ugye de ez bizonytalan, s oly feltételhez kötött feltevés, mely a természet örök törvényei szerint változandóságnak lévén alávétve, annak állandóságára valamit biztosan építeni, vagy azután indulni épen oly hibás és téves eljárás volna, mint a nem biztosítható elementaris csapások okozta károk miatt magának szemre hányást tenni; feladata lévén a gazdának minden eljárását — az előre nem látható és elkerülhetlen szükség esetét kivéve ugy intézni, hogy a bekövetkező eshetőségek ellen, minden hatalmában álló eszközök és módok által a lehetőségig védve legyen. A midőn pedig R. barátom eljárásának sikerét a derült napokhoz köti, és a kedvezőtlen időjárás számításából kifeleli: közleményének értékét legalább is az egyoldalúságra leszállítja; — nem lévén szabad szemlelő téveszténi azon eshetőséget, mely az esős idő beálltával — különbeni előnyös végeredményt — kétszeresen hátrányossá teszi, mert a zöldjében levágott szár és azon háttalanul hagyott éretlen kukorica, esős időben nem csak meg nem szárad és érik, de a szárat — vízszintes fekvése miatt arról az esőviz le nem folyhatván, — annyira átáztatja, hogy míg az éretlen kukorica megromlás veszélyének van kitéve, addig a szár ugy mennyiség, mint minőségre nézve jóval kevesebb és rosszabb takarmányt ad mint az, melyet tövén vagy állva ért az eső; mert az esőnek ezekről li gyors lefolyása a szárnak sokkal kevesebb idő alatti megszáradását, s a földön megázottnál sokkal jobb takarmány előállítását teszi lehetővé. Nem is említve azon nehézséget, és szaporítlan hátrányos munkát, melyet a legkedvezőbb időjárás esetében is, a levágott szárról kukorica törés, és e közben a szár szárazabb leveleinek még

óvatos eljárás mellett is alig elkerülhető letördelése által okoztatik, mind a mellett R. barátom ezen eljárást nem csak az érésben elkésett, de átaljában a majorsági művelés alatti kukorica törésnél is, az általános törés idejéni drága napszám kikerülése végett, mezőtakarékosági szempontból alkalmazásba vétetni melegen ajánlja, melyet azonban részemről a már fentebb kifejtett indokokból egy átaljában nem pártolhatok, — de hogy a két eljárás közül a gazdasági alapelvek szemlelő tartása mellett gyakorlati, czélszerűségi, és takarékosági szempontokból melyik bír előnyvel a másik felett? annak megítélését a t. olvasó, illetőleg gazda közönségre bízom.

Ormos János.

Hetivásári tudósítás.

Gyula nov. 12. A még éjfélt után csakhamar megindult s folyvást tartó hózivatar miatt, hetipiacz ma nem gyűlhetvén össze, piaci árakról sem lehet írni. Házaknál a kukorica keresetük a hízalók által.

A mult hétről kimaradt s házaknál lerakott káposztából, és a piacra kiállított 12 szekéren ujonnan behozottból Békésre vettek néhány száz fejet 2.40—3 frtig szazát.

Nyiltér. *)

Felelet a „postai udvariasságra.“

A „Békésmegyei értesítő 45-ik számában közölt „postai udvariasság“ című fejezet szerzője ugyancsak e lap szerkesztője Greiner Antal mint a ki a megtörtént dolgot elferditve és hazugságaival felsallangozva adta elő: hazugnak nyilvánítatik és kérjük, hogy a tanuk előtt történt dolgot a hogy volt, ugy adja elő. Bizonyítványára pedig semmi szükségünk, sőt mi adhatnánk önnek, hogy ilyen követelő, goromba és tolakodó ember még nem fordult meg e hivatalnál. — Verhás Gyula m. k. posta kiadó. Szabó Kálmán m. k. posta gyakornok.

*) Az e rovatban foglaltakért csak a sajtóhatóság irányában vállal felelősséget a szerkesztőség.

HIRDETÉSEK.

Hirdetmény.

A méltóságos gróf Wenckheim család gyulai vásártere — akár irások ajánlatok, akár magán árverelés folytán egy évi legeltetési használatra bére adandó lévén:

Felhivatnak a vállalkozók, hogy az uradalmi tisztartásánál a megtekinthető bérleti feltételek alapján vagy a 60 frt bántapénzzel ellátott irások ajánlataikat f. évi december 1-éig beadni, vagy ugyanazon hó 5-nek délelőtti 9 órájára a megtartandó árverelésen megjelenni sziveskedjenek.

Hoffmann Mihály

urad. tisztartó.

322)

(1—3)

Fényirdámban

a téli időszakon által, minden időváltozás mellett is, folytonosan felvételeket gyorsan és pontosan, — naponta délelőtt 8 órától délután 3 óráig teljesítek.

Ugyszintén a legkisebb gyermekek fényképezései felvétetnek.

Weisz Lipót

22) 1—3 festész és fényképész, Gyulán kigyó utca 16. sz.

Pályázat.

A békésmegyei gazd. egylet pályázatot nyit rövid, népszerű nyelven írt értekezésre, melyben az alföldön elharapódzott buza tuhermelés káros volta a jelenre és végetes következtetése gazdaságunk jövőjére nézve fejtegetessék, továbbá a gazdaság természet és súlyos bűnhődés nélkül nem mellőzhető szövetésének, a nemestésével egybekapcsolott állattenyésztésnek elhanyagolása, annak okai s mindinkább súlyosbító okozatai, ellenben a túlsúlyt állattenyésztésünk felvirágoztatásának előnyei kiemeltesse; — ezzel kapcsolatban a takarmány természet, készítés helyes takarmányozás, téli nyári istállózás, trágyagyűjtés, tartás annak nálunk célszerű alkalmazásának módja, előnyei s végre a helyes arányok jó hatása fejtegetessék azon tanulmányos nyelvre nézve, mely az alföldi mezőgazdaságot a munkás kéz elégtelenségében fenyegeti.

Pályadíj a használható mű az egylet pénztárából 25 arany jutalmat nyerend. — A mű szerző tulajdona maradjon az egylet magának csak azon jogot tartja fen, hogy azt évi értesítőjében tagjaival közölhesse.

A pályaművek szokott módon illegeten kéz által irva s jelzés borítékba szintén illegeten pecsételt R. Csabára Mokry Sámuel egy. titkára címezve 1870 márt. 15-ig beküldendők.

Kelt B.-Csabán October 21-én 1869. Az igazgatóság megbízásából Mokry Sámuel titkár.

14)

Weinmann Sidonia

Rosenthal Zsigmond

ajánlják magukat mint jegyzékek.

23)

Mokry Sámuel

egy. titkár.

15)

Mokry Sámuel

meghízáshól

készengei gazd. egylet igazgatóságának

Kelt B.-Csabán oct. 24. 1869. A békésmegyei közgyűlés által.

Mokry Sámuel

egy. titkár.

Mokry Sámuel

egy. titkár.

Mokry Sámuel

egy. titkár.

Mokry Sámuel

egy. titkár.

Mokry Sámuel

egy. titkár.

Mokry Sámuel

egy. titkár.

Mokry Sámuel

egy. titkár.

Mokry Sámuel

egy. titkár.

Felhívás.

A m. k. földm., ipar és keresk. minisiterium f. é. aug. 29. 12881 sz. a hirtelménye szerint a jövő 1870. april 16. Pesten a közölkén országos dohánykiállítás rendez, melyen

a) a nagy termelők között 3 arany, 10 ezüst és 20 bronz érem,

b) a kis termelők között 5 jutalom 50 frjtával, 10 jut. 25 frt és 20 jutalom 10 frjtával fog kiosztani.

Felhívattak emelőlgyva Békésmegye dohánytermelői, hogy e kiállításon meggyék és saját maguk dohányparanak állását bemutatni s a feltevéteket a Csaba, Gyula és Békés közgyűlésénél kifüggesztett hirdetményből meggyék sziveskedjenek.

Kelt B.-Csabán oct. 24. 1869. A békésmegyei közgyűlés által.

Mokry Sámuel

egy. titkár.

Mokry Sámuel

egy. titkár.

Mokry Sámuel

egy. titkár.

Mokry Sámuel

egy. titkár.

Mokry Sámuel

egy. titkár.

Mokry Sámuel

egy. titkár.

Mokry Sámuel

egy. titkár.

Mokry Sámuel

egy. titkár.

Mokry Sámuel

egy. titkár.

Mokry Sámuel

egy. titkár.

Mokry Sámuel

egy. titkár.

Mokry Sámuel

egy. titkár.

Mokry Sámuel

egy. titkár.

Mokry Sámuel

egy. titkár.

Mokry Sámuel

egy. titkár.

Mokry Sámuel

egy. titkár.

A gyulai „Zene és dalkör“ az ének és hegedű tanulására tanfolyamot nyitván, felkéri a t. cz. szülőket, hogy kik gyermekeiket a zenének nevezett ágaiban taníttatni óhajtják, sziveskedjenek Staab Lénárd karmester urhoz fordulni, ki is a jelentkezőket az egylet helyiségében Szigethi Lajos ügyvéd ur házában nov. 13-tól ugyan e hó végéig d. e. 11—12 óra közt bejegyzi.

Kelt Gyulán nov. 6. 1869.

SZIBER NÁNDOR

a „zene és dalkör“ jegyzője.

Gyulán, Dobay János könyvnyomdája.